

Проблеми
законодавчої
регламентації та
реалізації в

Україні
екологічної
складової
концепції
сталого розвитку

Виконала: студентка
юридичного інституту,
3 курсу, 4 групи
Гусак Марія

План

Вступ

1. Стратегія сталого розвитку у світі

1.1. Історичні передумови становлення принципу сталого розвитку

1.2. Сталий розвиток, як системоутворюючий принцип міжнародного екологічного права та законодавства.

1.3. Роль конференції ООН в Ріо-де-Жанейро (1992) та основні її положення щодо сталого розвитку.

2. Модель сталого розвитку як шлях подолання екологічних проблем.

2.1. Головні проблеми України у сфері екології

2.2. Головні проблеми України у сфері екології

3.1. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку

3.2. Стратегію національної екологічної політики України на період до 2020 року

Висновки

Список використаних джерел

Вступ

Наше сьогодні характеризується складною екологічною ситуацією, надзвичайно низьким рівнем екологічної освіти і свідомості більшості населення, надмірною експлуатацією природних ресурсів, забрудненням та накопиченням шкідливих відходів. Сучасна екологічна криза, яку Україна повинна здолати (або яка здолає Україну — третього не дано), ставить під загрозу розвиток держави. Зважаючи на це, Україні доцільно, на нашу думку, врахувати і використати позитивний досвід, накопичений міжнародним співтовариством та окремими зарубіжними державами у сфері регулювання екологічних відносин та забезпечення екологічної безпеки. Постає питання: які з зазначених напрацювань, насамперед, мають бути використані Україною і якою повинна бути екологічна політика нашої держави, закріплена на законодавчому рівні з метою досягнення поставлених завдань?

1.1. Історичні передумови становлення принципу сталого розвитку

Як відомо, протягом тривалого часу головним завданням, яке ставили перед собою держави, було зміцнення та розвиток економіки будь-якими, у тому числі екологічно небезпечними, методами. Процеси стрімкого розвитку індустріалізації, глобалізації тривали доти, поки у другій половині ХХ ст. держави не зіткнулися з проблемою обмеженості природних ресурсів, вичерпуваності багатьох із них та, як наслідок, — неможливості збереження в довготерміновій перспективі темпів економічного зростання. Загострення екологічної ситуації поступово набуло масштабів планетарної кризи, що охоплює різноманітні аспекти людського життя. Ця криза зумовлена, зокрема, такими чинниками: швидке вичерпання природних ресурсів, екологічна криза, несприятлива демографічна ситуація, постійні конфлікти у суспільстві, війни з використанням зброї масового знищення, небезпека міжнародного тероризму тощо.

1.2. Сталий розвиток, як системоутворюючий принцип міжнародного екологічного права та законодавства.

На перехресті цих глобальних проблем, у результаті їх осмислення та глибокого вивчення виникла концепція сталого розвитку суспільства як такого, що надійно забезпечує збереження довкілля і задоволення потреб не лише сучасності, а й наступних поколінь людства. Ця ідея має найширший резонанс у світі завдяки участі в її розробці, популяризації та практичному втіленні в життя як науковців [1], так і громадсько-політичних сил, Організації Об'єднаних Націй та її інститутів, засобів масової інформації. ООН на сьогодні є най-значнішою організацією, яка займається сталим розвитком. Саме ООН, починаючи з 1992 р., раз на 5 років скликає у різних місцях планети з'їзди голів держав з метою вирішення поточних проблем, пов'язаних із просуванням до сталого розвитку.

Сталий розвиток визначається як розвиток суспільства, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити їх життєві потреби.

Визначення, як бачимо, базується на двох ключових поняттях:

- поняття потреб
- поняття обмежень

1.3. Роль конференції ООН в Ріо-де-Жанейро (1992) та основні її положення щодо сталого розвитку.

Потужний імпульс для утвердження ідеї сталого розвитку дала представницька конференція ООН з проблем довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), яку ще називають «самітом Землі», або «самітом у Ріо». Найбільшим досягненням цієї конференції був сам процес визнання того факту, що проблеми навколишнього природного середовища і проблеми розвитку більше не можуть розглядатися окремо одна від одної. На конференції були продемонстровані усі аспекти глобальної та регіональної екології, незалежно від рівня економічного розвитку (глобального потепління клімату, посилення тиску зростаючої чисельності населення на природу, проблеми бідності тощо). Керівники 179 країн — членів ООН (Україну на цьому саміті представляв на той час голова Верховної Ради України І. Плющ) закликали уряди усіх країн світу й усіх жителів планети до запровадження принципів екологічно безпечного розвитку у сфері економічної, екологічної та соціальної політики

На конференції були прийняті такі важливі документи:

- Декларація про навколишнє середовище і розвиток.
- Порядок денний на ХХІ ст.
- Заява про принципи управління, збереження і сталий розвиток лісів.
- Рамкова конвенція про проблеми зміни клімату.
- Конвенція про біологічне різноманіття.

UNITED NATIONS CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT

Rio de Janeiro 3-14 June 1992

2. Модель сталого розвитку як шлях подолання екологічних проблем.

Незважаючи на особливу гостроту проблем, які постали перед людством наприкінці ХХ ст., узгоджена в Ріо концепція «сталого розвитку» досі не набула в Україні достатнього поширення, а ухвалена на найвищому рівні програма «Порядок денний на ХХІ століття» досі не знайшла належного відображення в національних програмах, державній політиці та економічній практиці.

На сьогодні стан довкілля в Україні створює реальну загрозу життєдіяльності населення і зводить нанівець будь-які успіхи у сфері поліпшення соціального й економічного розвитку. Недостатня увага до проблем екологічного розвитку може призвести до того, що в Україні не залишиться чистих та малозабруднених територій, а перелік регіонів екологічного лиха значно розшириться. Екологічна проблема стала в державі не так природоохоронною, як соціально-економічною, адже йдеться про нормальні умови життя та здоров'я людини.

2.1. Головні проблеми України у сфері екології

Надексплуатація природних ресурсів та їх нераціональне використання є однією з першопричин низької конкурентоспроможності національної економіки, економічної та екологічної кризи і зниження рівня соціальних гарантій. Економічна модель, що склалася в Україні за останні 20 років, призводить до виснаження природного довкілля, утворення величезних обсягів викидів, скидів та відходів, зростання загроз здоров'ю та добробуту людей, накопиченню значних екологічних наслідків довготривалого характеру.

**Рівень зосередження мінерально-сировинних ресурсів
(за індексом локалізації)**

Корисні копалини
Горючі

- Вугілля буре
- Торф
- Нафта, газ природний, конденсат
- Кам'яновугільні басейни
- Нафтогазоносні області
- Металеві**
- Руди залізні
- Залізорудні басейни та райони
- Нікопольський марганцево-рудний басейн
- Руди титанові
- Руди нікелеві та кобальтові
- Руди алюмінієві
- Руди мідні
- Руди свинцеві та цинкові

- Руди поліметалеві
- Руди ртутні
- Золото
- Руди уранові
- Неметалеві**
- Графіт
- Цеоліти
- Озокерит
- Бентонітова глина
- Апатити
- Фосфорити
- Сірка
- Калійні солі
- Кам'яна сіль
- Пісок кварцовий

- Каолін
- Доломіт
- Вапняк, вапняк флюсовий
- Пісок формувальний
- Кварцит
- Вогнетривка глина
- Крейда
- Мергель
- Глина
- Граніт, габро лабрадорит
- Мармур
- Пісковик

Наразі в Україні окреслився комплекс проблем, пов'язаних з охороною довкілля та безпекою людини:

- 1) висока динаміка забруднення атмосферного повітря;
- 2) забруднення водного басейну держави, погіршення якості води;
- 3) забруднення земель;
- 4) проблема відходів;
- 5) екокатастрофи, техногенні аварії тощо.

2.2 Модель сталого розвитку як шлях подолання екологічних проблем.

На нашу думку, щоб уникнути незворотних процесів, необхідно вживати рішучих і невідкладних заходів на всіх рівнях управління — загальнодержавному, регіональному та місцевому. Тобто необхідна якнайшвидша реалізація ідеї сталого розвитку суспільства, яка ґрунтується на використанні ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій, на дбайливому ставленні до людини та навколишнього середовища [2].

3.1. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку

Реформа екологізації економіки має відбутися шляхом упровадження принципу «забруднювач платить повну ціну» так, щоб забруднення чи хижацьке ставлення до природних ресурсів стало не вигідним. Для реалізації такої потужної реформи, яка зачіпає інтереси багатьох сторін, Україні життєво необхідно перейти до стадії реалізації екологічної політики, коли екологічні проблеми стануть спільними для усього суспільства. Наголос має бути перенесено з ліквідації наслідків шкідливого впливу на запобігання цьому впливу.

Офіційне приєднання України до Рамкової конвенції ООН, підписання низки міжнародних угод зобов'язують проводити політику сталого розвитку. До того ж для України важливо не допустити принципових помилок, адже не можна надати перевагу успішному економічному розвитку без урахування в єдиній цілісній моделі екологічної та соціальної сфер. Україна має шанс використати краще зі світових надбань. А це досвід гармонізованого сталого розвитку суспільства, в якому добробут людей, навколишнє середовище, природні ресурси, людський капітал, втілений у досягненнях науки, освіти, передових технологіях, високих моральних цінностях є категоріями нероздільними, що взаємно доповнюють і збагачують одна одну.

Однак, незважаючи на те, що ще в 1997 р. було створено Національну комісію зі сталого розвитку при Кабінеті Міністрів України під головуванням першого віце-прем'єр міністра, цей орган так і не став центром із вироблення державної політики реалізації ідей сталого розвитку. Постановою Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію Національної комісії сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України» від 4 вересня 2003 р. № 1414 її діяльність було припинено. У травні 2003 р. було створено Національну раду зі сталого розвитку України як консультативно- дорадчий орган при Президентові України. Крім того, в апараті Ради національної безпеки і оборони України функціонує Управління стратегічних розробок (Указ Президента України «Питання апарату РНБО України» від 14 жовтня 2005 р.). Проте ці органи не наділені реальними повноваженнями у сфері розробки і реалізації стратегії сталого розвитку, а тому на сьогодні існує необхідність у створенні спеціального органу, уповноваженого провадити спеціальну державну політику в цій сфері.

Причин такого стану речей багато. До найважливіших, вважаємо, належать:

- нерозуміння державною владою сучасних тенденцій світового розвитку;
- недостатній рівень поінформованості всіх суспільних верств про характер існуючих проблем, відірваність від існуючого світового досвіду;
- нерозуміння суті самої концепції сталого розвитку та ототожнення його із захистом довкілля як таким;
- незнання документів, прийнятих у цій сфері;
- відсутність або неефективність національних інституцій, що займалися б проблемою комплексного впровадження засад сталого розвитку та ін.

То ж не дивно, що національна стратегія сталого розвитку України досі не прийнята, хоча завершення її розроблення та прийняття Закону України «Про стратегію сталого розвитку», а також вжиття заходів щодо забезпечення його імплементації й виконання було передбачено розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна — ЄС» від 22 квітня 2005 р. № 117-р. ще на травень 2005 р. Обов'язок розробити проект закону було покладено на Мінприроди, Мінекономіки і Національну академію наук України. У 2006 р. Кабінет Міністрів України знову прийняв розпорядження «Про затвердження заходів щодо виконання у 2006 році Плану дій Україна — ЄС», у якому перед Мінприроди і Мінекономіки знову було поставлено завдання вже без участі Національної академії наук України розробити відповідний закон [3].

3.2. Стратегію національної екологічної політики України на період до 2020 року

Наприкінці серпня 2010 р. у листі до Верховної Ради України Прем'єр-міністр М. Азаров зазначив, що «відповідно до статті 93 Конституції України Кабінет Міністрів подає в порядку законодавчої ініціативи... проект закону України «Про Стратегію національної екологічної політики України на період до 2020 року». Насправді проект стратегії розроблено на виконання розпорядження Кабміну ще від 17 жовтня 2007 р. Окрім цього, одним із пунктів «Плану дій Україна — ЄС», схваленого розпорядженням Кабміну у серпні 2008 р., зазначалась необхідність вжиття заходів щодо завершення формування національної екологічної політики шляхом розроблення її стратегії. Ця стратегія надалі має стати законодавчою основою для розроблення та реалізації комплексу природоохоронних заходів, які мають увійти до Національного плану дій з охорони навколишнього середовища. До того ж реалізація ефективної екологічної політики є обов'язковою умовою низки міжнародних глобальних та регіональних конвенцій.

Однак підготовлений проект Стратегії національної політики має низку істотних недоліків, зокрема не враховує основні положення Концепції національної політики, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів у жовтні 2007 р. У ній не передбачено залучення до планування і реалізації екологічної політики міністерства і відомства, які мають опікуватися охороною навколишнього природного середовища, приватного сектору, промислових та сільськогосподарських виробників, науковців, громадських організацій, органів місцевого самоврядування.

Визнано, що проект стратегії має чимало інших недоліків, у ньому є суперечності з положеннями чинних законодавчих та правових актів України, міжнародних договорів. На сьогодні є можливість прийняти проект Закону «Про Стратегію національної екологічної політики на період до 2020 року» за основу, а потім, з урахуванням висловлених пропозицій і зауважень, суттєво доопрацювати його. При цьому передбачити, зокрема:

- створення до 2015 р. мережі регіональних екологічно-просвітницьких центрів на базі загальноосвітніх шкіл, природоохоронних установ, державних підприємств лісового господарства, неурядових природоохоронних організацій тощо;
- перехід до басейнового управління водними ресурсами, розробку екологічних паспортів річок;
- розробку та впровадження до 2020 р. системи управління агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах сталого розвитку;
- зменшення обсягу винесення радіонуклідів за межі зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення шляхом створення і функціонування науково обґрунтованої системи, що поєднує природні відновлювальні процеси з меліоративними, лісоохоронними та технічними заходами, які підвищують бар'єрні функції природно-техногенного комплексу зони;

- забезпечення укріплення берегів водних об'єктів у межах населених пунктів із метою захисту від надзвичайних ситуацій;
- розвиток інфраструктури для забезпечення до 2020 р. не менш як 35 % обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини;
- розроблення до 2015 р. нормативно-законодавчої бази щодо створення та функціонування міжнародних біосферних резерватів; повернення до практики створення природних заповідників як природоохоронних установ загальнодержавного значення, спрямованих на збереження у природному стані типових або унікальних для відповідної ландшафтної зони природних комплексів;
- створення до 2015 р. екологічно та економічно обґрунтованої системи платежів за спеціальне використання природних ресурсів та збору за забруднення навколишнього середовища з урахуванням механізму стимулювання суб'єктів господарювання до раціонального природокористування, збільшення плати за скидання чи розміщення одиниці маси забруднюючих речовин до європейського рівня з урахуванням токсичності.

ВИСНОВКИ

На жаль, досвід багатьох інших держав, що прийняли відповідні стратегії, у тому числі держав Центральної та Східної Європи — нових членів ЄС, говорить про те, що більшість таких стратегій існують лише на папері й стикаються з серйозними проблемами їх довгострокової практичної реалізації. Україні важко адаптувати традиційний для Євросоюзу шлях — від пріоритетів охорони довкілля до забезпечення сталого розвитку, оскільки пріоритети стрімкого економічного зростання тиснуть на Україну сильніше, ніж свого часу на країни Євросоюзу. Однак розумної, раціональної альтернативи цьому шляху, на нашу думку, немає. Тому Україна повинна невідкладно прийняти таку Стратегію, безумовно, з урахуванням своїх національних особливостей і пріоритетів.

Джерела

- Екологічне право України : академ. курс : підруч. — 2-ге вид. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. — К., 2008. — С. 5-7.
- Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии. — К., 1989. — С. 75-76.
- Юридична енциклопедія : у 6 т. — К., 1999. — Т. 2. — С. 474.